

श्रीः
श्रीमते रामानुजाय नमः
श्रीमते निगमान्तमहादेशिकाय नमः

श्रीकूरनारायणमुनिभिरनुगृहीतं
॥ श्रीसुदर्शनशतकम् ॥

This document has been prepared by

Sunder Kidāmbi

with the blessings of

श्री रङ्गरामानुज महादेशिकन्

His Holiness śrīmad āṅdavan śrīraṅgam

श्रीः

श्रीमते रामानुजाय नमः
श्रीमते निगमान्तमहादेशिकाय नमः

॥ श्रीसुदर्शनशतकम् ॥

रङ्गेशविज्ञप्तिकरामयस्य चकार चक्रेशनुति निवृत्तये।
समाश्रयेऽहं वरपूरणीं यः तं कूरनारायण नामकं मुनिम् ॥

ज्वालावर्णं प्रथमम्

सौदर्शन्युज्जिहाना दिशि विदिशि तिरस्कृत्य सावित्रमर्चिः
बाह्याबाह्यान्धकारक्षतजगदगदङ्कारभूम्ना स्वधाम्ना ।
दोः खर्जदूरगर्जद्विबुधरिपुवधूकण्ठवैकल्यकल्या
ज्वाला जाज्वल्यमाना वितरतु भवतां वीप्सयाऽभीप्सितानि ॥ 1 ॥

प्रत्युद्यातं मयूखैर्नभसि दिनकृतः प्राप्तसेवं प्रभाभिः
भूमौ सौमेरवीभिर्दिवि वरिवसितं दीसिभिर्देवधाम्नाम् ।
भूयस्यै भूतये वः स्फुरतु सकलदिग्भ्रान्तसान्द्रस्फुलिङ्गं
चाक्रं जाग्रत्प्रतापं त्रिभुवनविजयव्यग्रमुग्रं महस्तत् ॥ 2 ॥

पूर्णे पूरैस्सुधानां सुमहति लसतस्सोमविम्बालवाले
बाहाशाखावरुद्धक्षितिगगनदिवश्वक्रराजद्वुमस्य ।
ज्योतिश्छद्मा प्रवाळः प्रकटितसुमनस्सम्पदुत्तंसलक्ष्मीं
पुष्णन्नाशामुखेषु प्रदिशतु भवतां सप्रकर्षं प्रहर्षम् ॥ 3 ॥

आरादारात् सहस्राद्विसरति विमतक्षेपदक्षाद्यदक्षात्
नाभेर्भास्वत्सनाभेर्निजविभवपरिच्छिन्नभूमेश्व नेमेः ।
आस्नायैरेककण्ठैः स्तुतमहिम महो माधवीयस्य हेतेः
तद्वो दिक्षवेधमानं चतस्रूषु चतुरः पुष्टतात् पूरुषार्थान् ॥ 4 ॥

इयामं धामप्रसृत्या क्वचन भगवतः क्वापि बभ्रु प्रकृत्या
 शुभ्रं शेषस्य भासा क्वचन मणिरुचा क्वापि तस्यैव रक्तम्।
 नीलं श्रीनेत्रकान्त्या क्वचिदपि मिथुनस्यादिमस्येव चित्रां
 व्यातन्वानं वितानश्रियमुपचिनुताच्छर्म वश्वक्रभानम् ॥ 5 ॥

शंसन्त्युन्मेषमुच्छोषितपरमहसो भास्वतः कैटभारे:
 इन्धे सन्ध्येव नक्तञ्चरविलयकरी या जगद्वन्दनीया।
 बन्धूकच्छायबन्धुच्छविघटितघनच्छेदमेदस्विनी सा
 राथाङ्गी रश्मिभङ्गी प्रणुदतु भवतां प्रत्यहोत्थानमेनः ॥ 6 ॥

साम्यं धूम्याप्रवृद्ध्या प्रकटयति नभस्तारकाजालकानि
 स्फौलिङ्गीं यान्ति कान्ति दिशति यदुदये मेरुरङ्गारशङ्काम्।
 अग्निर्मग्नाचिरैक्यं भजति दिननिशावल्लभौ दुर्लभाभौ
 ज्वालावर्ताविवस्तः प्रहरणपतिजं धाम वस्तद्विनोतु ॥ 7 ॥

दृष्टेऽधिव्योम चक्रे विकचनवजपासन्निकाशे सकाशं
 स्वर्भानुर्भानुरेष स्फुटमिति कलयन्नागतो वेगतोऽस्य।
 निष्टसो यैर्निवृत्तो विधुमिव सहसा स्पष्टुमद्यापि नेष्टे
 घर्माशुं ते घटन्तामहितविहतये भानवो भास्वरा वः ॥ 8 ॥

देवं हेमाद्रितुङ्गं पृथुभुजशिखरं बिभ्रतीं मध्यदेशे
 नाभिद्वीपाभिरामामरविपिनवतीं शोषशीर्षासनस्थाम्।
 नेमिं पर्यायभूमिं दिनकरकिरणादृष्टसीमः परीत्य
 प्रीत्यै वश्वक्रवालाचल इव विलसन्नस्तु दिव्याख्वरश्मिः ॥ 9 ॥

एकं लोकस्य चक्षुद्धिविधमपनुदत्कर्म नप्रत्रिनेत्रं
 दात्रर्थानां चतुर्णा गमयदरिगणं पञ्चतांषङ्गुणाङ्ग्यम्।
 सप्तार्चिश्शोषिताष्टापदनवकिरणश्रेणिरज्यद्वशाशं
 पर्यस्याद्वशताङ्गावयवपरिबृद्धज्योतिरीतीस्सहस्रम् ॥ 10 ॥

उच्चण्डे यच्छिखण्डे निबिडयति नभः क्रोडमर्कोऽटति द्याम्
 अभ्यस्य प्रौढतापग्लपितवपुरपो बिभ्रतीरभ्रपडक्तीः।
 धत्ते शुष्यत्सुधोत्सो विधुरपमधुनः क्षौद्रकोशस्य साम्यं
 रक्षन्त्वस्त्रप्रभोस्ते रचितसुचरितव्युष्टयो घुष्टयो वः ॥ 11 ॥

पद्मौघो दीर्घिकाभस्यवनिधरतटे गैरिकाम्बुप्रपातः
 सिन्दूरं कुञ्जराणां दिशिदिशि गगने सान्ध्यमेघप्रबन्धः।
 पारावारे प्रवालो वनभुवि च तथा प्रेक्ष्यमाणः प्रमुण्धैः
 साधिष्ठं वः प्रमोदं जनयतु दनुजद्वेषिणस्त्वैषराशिः ॥ 12 ॥

भानो ! भा नो त्वदीया स्फुरति कुमुदिनीमित्र ! ते कुत्र तेजः
 ताराः ! स्तारादधीरोऽस्यनल ! न भवतः स्वैरमैरम्मदार्चिः।
 शंसन्तीत्थं नभःस्था यदुदयसमये चक्रराजांशवस्ते
 युष्माकं प्रौढतापप्रभवभवगदापक्रमाय क्रमन्ताम् ॥ 13 ॥

जग्ध्वा कर्णेषु दूर्वाङ्कुरमरिसुदृशामक्षिषु स्वर्वधूनां
 पीत्वा चाभश्वरन्त्यस्पवृष्मनुगता वल्लवेनादिमेन।
 गावोवश्वक्र भर्तुः परममृतरसं प्रश्रितानां दुहानाः
 ऋद्धिं स्वालोकलुसत्रिभुवनतमसः सानुबन्धां ददन्ताम् ॥ 14 ॥

सेनां सेनां मघोनो महति रणमुखेऽलं भयं लभयन्तीः
 उत्सेकोष्णालुदोष्णां प्रथमदिविषदामावलीर्याऽवलीढे।
 विश्वं विश्वभराद्यं रथपदधिपतेर्लीलया पालयन्ती
 वृद्धिस्सा दीधितीनां वृजिनमनुजनुर्मार्जयत्वार्जितं वः ॥ 15 ॥

तसा स्वेनोष्मणेव प्रतिभट वपुषामस्त्वारा धयन्ती
 प्राप्तेव क्षीबभावं प्रतिदिशमसकृत् तन्वती घूर्णितानि।
 वंशास्थेस्फोटशब्दं प्रकटयति पद्मन् याऽवहन्त्यद्वृहासान्
 भा सा वः स्यन्दनाङ्गप्रभुसमुदयिनी स्पन्दतां चिन्तिताय ॥ 16 ॥

देवैरासेव्यमानो दनुजभटभुजादण्डदर्पोष्मतसैः

आशारोधोतिलङ्गी लुठदुडपटलीलक्ष्यडिण्डीरपिण्डः।
रिङ्गंज्ज्वालातरङ्गंत्रितरिपुतरुत्रातपातोग्रमार्गः
चाक्रो वशोचिरोघशमयतु दुरितापहवं दाववहिम् ॥ 17 ॥

भ्राम्यन्ती संश्रितानां भ्रमशमनकरी छन्नसूर्यप्रकाशा

सूर्यालोकानुरूपा रिपुहृदयतमस्कारिणी निस्तमस्का।
धारासंपातिनी च प्रकटितदहना दीसिरखेशितुर्वः
चित्रा भद्राय विद्रावितविमतजना जायतामायताय ॥ 18 ॥

निन्ये वन्येव काशी दवशिखिजटिलज्योतिषा येन दाहं

कृत्या वृत्या विलिल्ये शलभसुलभया यत्र चित्रप्रभावे।
रुद्रोऽप्यद्रेदुहित्रा सह गहनगुहां यद्धयादभ्ययासीत्
दिश्याद्विश्वार्चितो वस्स शुभमनिभृतं शौरिहेतिप्रतापः ॥ 19 ॥

उद्यन् बिम्बादुदारान्नयनजलहिमं मार्जयन् निर्जरीणं

अज्ञानध्वान्तमूर्छाकरजनिरजनीभञ्जनव्यञ्जिताध्वा।
न्यकुर्वाणो ग्रहाणां स्फुरणमपहरन्नर्चिषः पावकीयाः
चक्रेशार्कप्रकाशो दिशतु दश दिशो व्यश्रुवानं यशो वः ॥ 20 ॥

वर्गस्य स्वर्गधाम्नामपि दनुजनुषां विग्रहं निग्रहीतुं

दातुं सद्योऽबलानां श्रियमतिशयिनीं पत्र भङ्गानुवृत्या।
योकुं देदीप्यते या युगपदपि पुरो भूतिमय्या प्रकृत्या
सा वो नुद्यादविद्यां द्युतिरमृतरसस्यन्दिनी स्यान्दनाङ्गी ॥ 21 ॥

दाहंदाहं सपत्नान् समरभुवि लसद्धस्मना वर्त्मना यान्

क्रव्यादप्रेतभूताद्यभिलषितपुषा प्रीतकापालिकेन।
कङ्कालैः कालधौतं गिरिमिव कुरुते यः स्वकीर्तिर्विहर्तुं
घृष्टिस्यान्दृष्टिकं वस्सकलमुपनयत्वायुधाग्रेसरस्य ॥ 22 ॥

दग्धानां दानवानां सभसितनिचयैरस्थिभिस्सर्वशुभ्रां
 पृथ्वीं कृत्वाऽपि भूयो नवरुधिरझरीकौतुकं कौणपेभ्यः।
 कुर्वाणं बाष्पपूरैः कुचतटघुसृणक्षालनैस्तद्वधूनां
 पापं पापच्यमानं शमयतु भवतां शस्त्रराजस्य तेजः ॥ 23 ॥

मागान्मोषं ललाटानल इति मदनद्वेषिणा ध्यायतेव
 स्त्रष्टा प्रोन्निद्रवासाम्बुजदलपटलप्लोषमुत्पश्यतेव।
 वज्राग्रिमा स्म नाशं ब्रजदिति चकितेनेव शक्रेण बद्धैः
 स्तोत्रैरस्त्रेश्वरस्य द्यतु दुरितशतं द्योतमाना द्युतिर्वः ॥ 24 ॥

अथ नेमिवर्णनं द्वितीयम्

शस्त्रास्त्रं शात्रवाणां शलभकुलमिव ज्वालया लेलिहाना
 घोषैः स्वैः क्षोभयन्ती विघटितभगवद्योगनिद्रान् समुद्रान्।
 व्यूढोरः प्रौढचारत्रुटितपटुरटत्कीकसक्षुण्णदैत्या
 नेमिस्सौदर्शनी वः श्रियमतिशयिनीं दाशतादाशताब्दम् ॥ 25 ॥

धारा चक्रस्य तारागणकणविततिद्योतितद्युप्रचारा
 पारावाराम्बुपूरक्वथनपिशुनितोत्तालपाताल यात्रा।
 गोत्राद्रिस्फोटशब्दप्रकटितवसुधामण्डलीचण्डयाना
 पन्थानं वः प्रदिश्यात् प्रशमनकुशला पाप्मनामात्मनीनम् ॥ 26 ॥

यात्रा या त्रातलोका प्रकटितवरुणत्रासमुद्रे समुद्रे
 सत्त्वासत्त्वासहोष्मा कृतसगरुदगस्पन्ददाना ददाना।
 हानिं हा निन्दितानां जगति परिषदां दानवीनां नवीनां
 चक्रे चक्रेशनेमिश्शमुपहरतु सा सप्रभावप्रभा वः ॥ 27 ॥

यत्रामित्रान् दिधक्षौ प्रविशति बलिनो धाम निस्सीमधाम्नि
 ग्रस्तापस्तापशीर्णः प्रगुणितसिकतो मौक्तिकैश्शौक्तिकेयैः।

राशिर्वारामपारां प्रकटयति पुनर्वैरिदाराश्रुपूरैः
वृद्धिं निर्याति निर्यापयतु स दुरितान्यस्त्रराजप्रधिर्वः ॥ 28 ॥

कक्ष्यातौल्येन कद्रूतनयफणमणीन् कल्यदीपस्य युज्जन्
पातालान्तःप्रपाती निखिलमपि तमः स्वेन धास्ना निगीर्य।
दैतेयप्रेयसीनां वमति हृदि हतप्रेयसां भूयसा यः
चक्राग्रीयाग्रदेशो दहतु विलसितं बह्वसावंहसां वः ॥ 29 ॥

कृष्णाभोदस्य भूषा कृतनयननयव्याहतिर्भार्गवस्य
प्राप्तामावेदयन्ती प्रतिभटसुदृशामुद्भृटां बाष्पवृष्टिम्।
निष्टप्ताष्टपदश्रीस्सममरचमूगर्जितैरुज्जिहाना
कीर्तिं वः केतकीभिः प्रथयतु सदृशीं चञ्चला चक्रधारा ॥ 30 ॥

वप्राणां भेदनीं यः परिणतिमखिलश्छाघनीयां दधानः
क्षुण्णां नक्षत्रमालां दिशिदिशि विकिरन् विद्युता तुल्यकक्ष्यः।
निर्याणेनोत्कटेन प्रकटयति नवं दानवारिप्रकर्ष
चक्राधीशस्य भद्रो वशयतु भवतां स प्रधिश्चित्तवृत्तिम् ॥ 31 ॥

नाकौकशशत्रुजत्रुटनविघटितस्कन्धनीरन्ध्रनिर्य -
न्रव्यक्रव्यास्त्रहव्यग्रसनरसलसज्जवालजिह्वालवह्निम्।
यं दृष्ट्वा सांयुगीनं पुनरपि विदधत्याशिषो वीर्यवृद्ध्यै
गीर्वाणा निर्वृणाना वितरतु स जयं विष्णुहेतिप्रधिर्वः ॥ 32 ॥

धन्वाध्वन्यस्य धारासलिलमिव धनं दुर्गतस्येव दृष्टिः
जात्यन्धस्येव पङ्गोः पदविहृतिरिव प्रीणनी प्रेमभाजाम्।
पत्युर्मायाः क्रियायां प्रकटपरिणतिर्विश्वरक्षाक्षमायां
मायामायामिनीं वस्त्रुटयतु महती नेमिरस्त्रेश्वरस्य ॥ 33 ॥

त्राणं या विष्टपानां वितरति च यया कल्प्यते कामपूर्तिः
न स्थातुं यत्पुरस्तात् प्रभवति कलयाऽप्योषधीनामधीशः।

उन्मेषो याति यस्या न समयनियतिं सा श्रियं वः प्रदेयात्
न्यवृक्त्य द्योतमाना त्रिपुरहरदृशं नेमिरस्त्रेश्वरस्य ॥ 34 ॥

नक्षत्रक्षोदभूतिप्रकरविकिरणश्वेतिताशावकाशा
जीर्णैः पर्णैरिवद्यां जलधरपटलैश्वृष्टिरूप्तैरुपुवाना ।
आजावाजानवाजानतरिपुजनतारण्यमावर्तमाना
नेमिर्वात्येव चाक्री प्रणुदतु भवतां संहतं पापतूलम् ॥ 35 ॥

क्षिप्त्वा नेपथ्यशाटीमिव जलदघटां जिष्णुकोदण्डचित्रां
तारापुञ्जं प्रसूनाञ्जलिमिव विपुले व्योमरङ्गे विकीर्य ।
निर्वेदग्लानिचिन्ताप्रभृतिपरवशानन्तरा दानवेन्द्रान्
नृत्यन्नानालयाद्यं नट इव तनुतां शर्म चक्रप्रधिर्वः ॥ 36 ॥

दौर्गत्यप्रौढतापप्रतिभटविभवा वित्तधारास्यृजन्ती
गर्जन्ती चीक्रियाभिर्जलदनलशिखोद्धामसौदामनीका ।
अव्यात् क्रव्याद्वधूटीनयनजलभरैर्दिक्षु नव्याननाव्यान्
पुष्पन्ती सिन्धुपूरान् रथचरणपतर्नेमिकादम्बिनी वः ॥ 37 ॥

सन्दोहं दानवानामजसमजमिवाऽऽलभ्य जाज्वल्यमाने
वह्नावह्नाय जुह्वत्रिदशपरिषदे स्वस्वभागप्रदायी ।
स्तोत्रैर्ब्रह्मादिगीतैर्मुखरपरिसरं श्लाघ्यशस्त्रप्रयोगं
प्राप्तस्सङ्गामसत्रं प्रधिरसुररिपोः प्रार्थितं प्रस्तुतां वः ॥ 38 ॥

अथ अरवर्णनं तृतीयम्
उत्पातालातकल्पान्यसुरपरिषदामाहवप्रार्थिनीनाम्
अध्वानध्वावबोध क्षपणचणतमःक्षेपदीपोपमानि ।
त्रैलोक्यागारभारोद्धनसहमणिस्तभसम्पत्सखानि
त्रायन्तामन्तिमायां विपदि सपदि वोऽराणि सौदर्शनानि ॥ 39 ॥

ज्वालाज्वालप्रवालस्तबकितशिरसो नाभिमावालयन्त्यः

सित्का रक्ताम्बुपूरैश्चकलितवपुषां शास्त्रवानीकिनीनाम् ।
चक्राक्रीडप्रसूढा भुजगशयभुजोपद्मनिद्वप्रचाराः
पुष्पन्त्यः कीर्तिपुष्पाण्यरकनकलताः प्रीतये वः प्रथन्ताम् ॥ 40 ॥

ज्वालाजालाब्धिमुद्रं क्षितिवलयमिवाऽबिभ्रती नेमिचक्रं
नागेन्द्रस्येव नाभेः फणपरिषदिव प्रौढरत्नप्रकाशा ।
दत्तां वो दिव्यहेतर्मतिमरविततिः ख्यातसाहस्रसङ्ख्या
सङ्ख्यावत्सङ्ख्याचित्तश्रवणहरगुणस्यन्दर्भगर्भाम् ॥ 41 ॥

ब्रह्मेशोपक्रमाणां बहुविधविमतक्षोदसंमोदितानां
सेवायै देवतानां दनुजकुलरिपोः पिण्डिकाद्यज्ञभाजाम् ।
तत्तद्वामान्तसीमाविभजनविधये मानदण्डायमाना
भूमानं भूयसा वो दिशतु दशशती भास्वराणामराणाम् ॥ 42 ॥

ज्वालाकल्लोलमालानिबिडपरिसरां नेमिवेलां दधाने
पूर्वणाक्रान्तमध्ये भुवनमयहविर्भोजिना पूरुषेण ।
प्रस्फूर्जत्प्राज्यरत्ने रथपदजलधावेधमानैः स्फुलिङ्गैः
भद्रं वो विद्वुमाणां श्रियमरविततिर्विस्तृणाना विधत्ताम् ॥ 43 ॥

नासीरस्वैरभग्नप्रतिभटरुधिरासारधारावसेकान्
एकान्तस्मेरपद्मप्रकरसहचरच्छायया प्राप्य नाभ्या ।
मुक्तानीवाङ्कुराणि स्फुरदनलशिखादर्शितप्राक्प्रवाला -
न्यव्याघातेन भव्यं प्रददतु भवतां दिव्यहेतरराणि ॥ 44 ॥

दावोल्कामण्डलीव द्रुमगणगहने बाढबस्येव वह्नेः
ज्वालावृद्धिर्महाब्धौ प्रवयसि तमसि प्रातरक्प्रभेव ।
चक्रे या दानवानां हयकरटिघटासङ्कटे जाघटीति
प्राज्यं सा वः प्रदेयात् पदमरपरिषत् पद्मनाभायुधस्य ॥ 45 ॥

तापादैत्यप्रतापातपसमुपचितात् त्रायमाणं त्रिलोकीं
 लोलैर्ज्वालाकलापैः प्रकटयदभितश्चीनपद्माञ्चलानि ।
 छत्राकारं शलाका इव कनककृताश्शौरिदोर्दण्डलग्नं
 भूयासु भूषयन्त्यो रथचरणमरस्फूर्तयः कीर्तये वः ॥ 46 ॥

नाभीशालानिखातां नहनसमुचितां वैरिलक्ष्मीवशानां
 संयद्वारीहतानां समनुविदधती काञ्चना लानपडक्तिम् ।
 राज्या च प्राज्यदैत्यब्रजविजयमहोत्तमितानां भुजानां
 तुल्या चक्रारमाला तुलयतु भवतां तूलवच्छत्रुलोकम् ॥ 47 ॥

आनेमेश्वकवालात् त्विष इव वितताः पिण्डिकाचण्डदीसेः
 दीपा दीपा इवाराद्गहनरणतमीगाहिनः पूरुषस्य ।
 शाणे रेखायितानां रथचरणमये शत्रुशौण्डीर्यहेम्नां
 रेखाः प्रत्यग्रलग्ना इव भुवनमरश्रेणयः प्रीणयन्तु ॥ 48 ॥

दीपैरर्चिःप्ररोहैर्दलवति विधृते बाहुनालेन विष्णोः
 उद्यतप्रद्योतनाभं प्रथयति पुरुषं कर्णिकावर्णिकायाम् ।
 चूडालं वेदमौलिं कलयति कमले चक्रनाम्नोपलक्ष्ये
 लक्ष्मीं स्फारामराणि प्रति विदधतु वः केसरश्रीकराणि ॥ 49 ॥

धातुस्यन्दैरमन्दैः कलुषितवपुषो निर्झराभ्भःप्रपातान्
 अर्चिष्मत्या स्वमूर्त्या रथचरणगिरेन्मिनाभीतटस्य ।
 व्याकुर्वाणाऽरपडक्तिर्वितरतु विभुताविस्तृतिं वित्तकोटी -
 कोटीरच्छत्रपीठीकटककरिघटाचामरस्त्रग्विणीं वः ॥ 50 ॥

अथ नाभिवर्णनं चतुर्थम्
 ऐक्येन द्वादशानामशिशिरमहसां दर्शयन्ती प्रवृत्तिं
 दत्तः स्वर्लोकलक्ष्म्यास्तिलक इव मुखे पद्मरागद्रवेण ।

देयादैतेयदर्पक्षतिकरणरणप्रीणिताभोजनाभिः
नाभिर्नाभित्वमुव्यास्सुरपतिविभवस्पर्शि सौदर्शनी वः ॥ 51 ॥

शस्त्रश्यामे शताङ्गक्षितिभृति तरलैरुत्तरङ्गे तुरङ्गैः
त्वङ्गन्मातङ्गनक्रे कुपितभटमुखच्छायमुग्ध प्रवाले।
अस्तोकं प्रस्तुवाना प्रतिभटजलधौ पाटवं बाडबस्य
श्रेयो वस्संविधत्तां श्रितदुरितहरा श्रीधरास्त्रस्य नाभिः ॥ 52 ॥

ज्वालाचूडालकालानलचलनसमाडम्बरा सांपरायं
यासावासाद्य माद्यत्सुरसुभटभुजास्फोटकोलाहलाढ्यम्।
दैत्यारण्यं दहन्ती विरचयति यशोभूतिशुभ्रां धरित्रीं
सा वश्वक्रस्य नक्रस्यदमृदितगजत्रायिणी नाभिरव्यात् ॥ 53 ॥

विन्दन्ती सान्ध्यमर्चिर्विदलितवपुषः प्रत्यनीकस्य रक्तैः
स्फायन्नक्षत्रराशिर्दिशिदिशि कणशः कीकसैः कीर्यमाणैः।
नाकौकःपक्ष्मलाक्षी नवमदहसितच्छायया चन्द्रपादान्
राथाङ्गी विस्तृणाना रचयतु कुशलं पिण्डिकायामिनी वः ॥ 54 ॥

निस्सीमं निस्सृताया भुजधरणिधराघाटतः कैटभारेः
आशाकूलङ्गपद्मरहितबलमहाभोधिमासादयन्त्याः।
चक्रज्वालापगायाश्वलदरलहरीमालिकादन्तुरायाः
बिभ्रत्यावर्तभावं भ्रमयतु भुवने पिण्डिका वः प्रशस्तिम् ॥ 55 ॥

पाणौकृत्वाहवाग्रे प्रतिभटविजयोपार्जितां वीरलक्ष्मीम्
आनीतायास्ततोऽस्याः स्वसविधमसुरद्वेषिणा पूरुषेण।
प्रासादं वासहेतोर्विरचितमरुणै रश्मिभिस्सूचयन्ती
नाभिर्वो निर्मिमीतां रथचरणपतेर्निर्वृतिं निर्विघाताम् ॥ 56 ॥

डिण्डीरापाण्डुगण्डैररियुवतिमुखैः पिण्डिका कृष्णहेते:
उच्चण्डाश्रुप्रवर्षैरुपरततिलकैरुत्तशौण्डीर्यचर्या।

द्वित्रग्रामाधिपत्यद्गुहिण मदमषीदूषिताक्षक्षमाभृत्
सेवाहेवाकपाकं शमयतु भवतां कर्म शर्मप्रतीपम् ॥ 57 ॥

पर्याप्तामुन्नतिं या प्रथयति कमलं या तिरोभाव्य भाति
स्लष्टुस्सृष्टेर्दर्वीयः कुवलयमहितं या बिभर्ति स्वरूपम्।
भूमा स्वेनान्तरिक्षं कबलयति च या सा विचित्रा विधत्तां
दैतेयारातिनाभिर्द्रविणपतिपदद्वेषिणीं संपदं वः ॥ 58 ॥

वाणी वाङ्मैश्वतुर्भिस्सदसि सुमनसां द्योतमानस्वरूपा
बाह्वन्तस्था मुरारेरभिमतमखिलं श्रीरिव स्पर्शयन्ती।
दुर्गेवोग्राकृतिर्या त्रिभुवनजननस्थेमसंहारधुर्या
मर्यादालङ्घनं वः क्षपयतु महती हेतिवर्यस्य नाभिः ॥ 59 ॥

स्त्रिभिस्सन्तानजाभिर्मधुरमधुरसस्यन्दसन्दोहिनीभिः
पाटीरैः प्रौढचन्द्रातपचयसुषमालोपनैर्लेपनैश्च।
धूपैः कालागरूणामपि सुरसुदृशो विस्त्रमर्चासु यस्याः
गन्धं रुन्धन्ति सा वश्चिरम सुरभिदो नाभिरव्यादभव्यात् ॥ 60 ॥

अंहस्संहृत्य दग्ध्वा प्रतिजनि जनितं प्रौढसंसारवन्या
दूराध्वन्यानधन्यामहति विनतिभिर्धामनि स्थापयन्ती।
विश्रान्तिं शाश्वतीं या नयति रमयतां चक्रराजस्य नाभिः
संयन्मोमुह्यमानत्रिदशरिपुदशासाक्षिणी साऽक्षिणी वः ॥ 61 ॥

अथ अक्षवर्णनं पञ्चमम्

श्रुत्वा यन्नामशब्दं श्रुतिपथकटुकं देवनक्रीडनेषु
स्वर्वैरस्वैरवत्यो भयविवशाधियः कातरन्यस्तशाराः।
मन्दाक्षं यान्त्यमन्दं प्रतियुवतिमुखैर्दर्शितोत्प्रासदर्पैः
अक्षं सौदर्शनं तत्क्षपयतु भवतामेधमानां धनायाम् ॥ 62 ॥

व्यस्तस्कन्धं विशीर्णप्रसवपरिकरं प्रत्तपत्रोपमर्दं
 संयद्वर्षासु तर्षातुरखगपरिषत्यीतरक्तोदकासु।
 अक्षं रक्षस्तस्त्रणामशनिवदशनैरापतन्मूर्धिमूर्धि
 स्तादस्त्राधीशितुर्वः स्तबकितयशसे द्वेषिणां प्लोषणाय ॥ 63 ॥

दीक्षां सङ्ग्रामसत्रे महति कृतवतो दीसिभिस्संहताभिः
 जिह्वाले सप्तजिह्वे दनुजकुलहविर्जुह्वतो नेमिजुह्वा।
 वैकुण्ठास्त्रस्य कुण्डं महदिव विलसत्यिण्डिकावेदिमध्ये
 दिश्याद्विव्यर्द्धिदेशं पदमिह भवतामक्षतोन्मेषमक्षम् ॥ 64 ॥

तुङ्गाद्वोरद्रिशृङ्गाद्वनुजविजयिनः स्पष्टदानोद्यमानां
 शत्रुस्तम्बेरमाणां शिरसि निपततः स्त्रस्तमुक्तास्थिपुञ्जे।
 रक्तैरभ्यक्तमूर्तेर्विदलनगलितैर्व्यक्त वीरायितद्वर्द्धः
 हर्यक्षस्यारिभङ्गं जनयतु जगतामीडितं क्रीडितं वः ॥ 65 ॥

उन्मीलत्पद्मरागं कटकमिव धृतं बाहुना यन्मुरारेः
 दीप्तान् रश्मीन् दधानं नयनमिव यदुत्तारकं विष्टपस्य।
 चक्रेशार्कस्य यद्वा परिधिरभिदधद् दैत्यहत्यामिव द्राक्
 अक्षं पक्षे पतित्वा परिघटयतु वस्तद्विष्टां प्रतिष्ठाम् ॥ 66 ॥

क्रीडत्प्राक्क्रोडदंष्ट्राहतिदलितहिरण्याक्षवक्षःकवाट -
 प्रादुर्भूतप्रभूतक्षतजसमुदितारुण्यमुद्रं समुद्रम्।
 उन्मीलत्किंशुकाभैरुपहसदमितैरंशुभिस्संशयघ्नीम्
 अक्षं चक्रस्य दत्तामघशतशमनं दाशुषीं शेषुषीं वः ॥ 67 ॥

पद्मोल्लासप्रदं यज्जनयति जगतीमेधमानप्रबोधां
 यस्यच्छायासमाना लसति परिसरे रोहिणी तारकाश्च।
 नानाहेत्युन्नतत्वं प्रकटयति च यत्प्राप्तकृष्णप्रयाणं
 त्रेधा भिन्नस्य धाम्प्रस्समुदय इव तत्पातु वश्चाक्रमक्षम् ॥ 68 ॥

शोचिर्भिः पद्मरागद्रवसमसुषमैश्शोभमानावकाशं
प्रत्यग्राशोकरागप्रतिभट्टवपुषा भूषितं पूरुषेण।
अन्तः स्वच्छन्दमग्नोत्थितभृगुतनयं क्षत्रियाणां क्षतानां
आरब्धं शोणितौघैस्सर इव भवतो दिव्यहेत्यक्षमव्यात् ॥ 69 ॥

मत्तानामिन्द्रियाणां कृतविषयमहाकाननक्रीडनानां
सृष्टं चक्रेश्वरेण ग्रहणधिषणया वारिवद्वारणानाम्।
गम्भीरं यन्त्रगर्तं कमपि कृतधियो मन्वते यत्प्रदेयात्
अस्थूलां संविदं वस्त्रिजगदभिमतस्थूललक्षं तदक्षम् ॥ 70 ॥

प्राणादीन् सन्नियम्य प्रणिहितमनसां योगिनामन्तरङ्गे
तुङ्गं सङ्कोच्य रूपं विरचितदहराकाशकृच्छासिकेन।
प्राप्तं यत्पूरुषेण स्वमहिमसदृशं धाम कामप्रदं वः
भूयात् तद्बूर्भुवस्वस्त्रयवरिवसितं पुष्कराक्षायुधाक्षम् ॥ 71 ॥

विद्धान्वीध्रेण धाम्ना चरणनखभुवा बद्धवासस्य मध्ये
चक्राध्यक्षस्य बिभ्रत्यरिहसितजपापुष्पकोशान्प्रकाशान्।
शुभ्रैरभ्रैरदभ्रैश्शरदि तत इतो व्योम विभ्राजमानं
प्रातस्त्यादित्यरोचिस्ततमिव भवतः पातु राथाङ्गमक्षम् ॥ 72 ॥

श्रीवाणीवाङ्मुडान्यो विदधति भजनं शक्तयो यस्य दिक्षु
प्राह व्यूहं यदाद्यं प्रथममपि गुणं भारती पाञ्चरात्री।
घोरां शान्तां च मूर्तिं प्रथयति पुरुषः प्राक्तनः प्रार्थनाभिः
भक्तानां यस्य मध्ये दिशतु तदनघामक्षमध्यक्षतां वः ॥ 73 ॥

रक्षःपक्षेण रक्षत् क्षतममरगणं लक्ष्यवैलक्ष्यमाजौ
लक्ष्मीमक्षीयमाणां वलमथनभुजे वज्रशिक्षानपेक्षे।
निक्षिप्य क्षिप्रमध्यक्षयति जगति यद्दक्षतां दिव्यहेते:
अक्षामामक्षमां तत् क्षपयतु भवतामक्षजिल्लक्षमक्षम् ॥ 74 ॥

अथ पुरुषवर्णनं षष्ठम्

ज्योतिश्वृडालमौलिख्नियनवदनष्ठोडशोतुङ्गबाहुः

प्रत्यालीढेन तिष्ठन् प्रणवशशधराधार षट्कोणवर्ती।

निस्सीमेन स्वधाम्ना निखिलमपि जगत् क्षेमवन्निर्मिमाणः

भूयात् सौदर्शनो वः प्रतिभटपरुषः पूरुषः पौरुषाय ॥ 75 ॥

वाणी पौराणिकी यं प्रथयति महितं प्रेक्षणं कैटभारे:

शक्तिर्यस्येषुदंष्ट्रानखपरशुमुखव्यापिनी तद्विभूत्याम्।

कर्तुं यत्तत्वबोधो न निशितमातिभिर्नारदाद्यैश्च शक्त्यः

दैवीं वो मानुषीं च क्षिपतु स विपदं दुस्तरामस्त्रराजः ॥ 76 ॥

रुदस्तारालवाले रुचिरदलचयः इयामलैश्वर्णजालैः

ज्वालाभिस्सप्रवालः प्रकटितकुसुमो बद्धसङ्घैः स्फुलिङ्गैः।

प्राप्तानां पादमूलं प्रकृतिमधुरया च्छायया तापहृदः

दत्तामुद्दोःप्रकाण्डः फलमभिलषितं विष्णुसङ्कल्पवृक्षः ॥ 77 ॥

धाम्नामैरम्मदानां निचयमिव चिरस्थायिनां द्वादशानां

मार्तण्डानां समूढं मह इव बहुलां रत्नभासामिवद्विम्।

अर्चिस्सङ्घातमेकीकृतमिव शिखिनां बाढबाग्रेसराणां

शङ्कन्ते यस्य रूपं स भवतु भवतां तेजसे चक्रराजः ॥ 78 ॥

उग्रं पश्याक्षमुद्यद् भ्रुकुटि समुकुटं कुण्डलि स्पष्टदंष्ट्रं

चण्डाखैर्बाहुदण्डैर्लसदनल समक्षौमलक्ष्योरुकाण्डम्।

प्रत्यालीढस्थपादं प्रथयतु भवतां पालनव्यग्रमग्रे

चक्रेशोऽकालकालेरितभटविकटाटोपलोपाय रूपम् ॥ 79 ॥

चक्रं कुन्तं कृपाणं परशुहुतवहावङ्कुशं दण्डशक्ती

शङ्खं कोदण्डपाशौ हलमुसलगदावञ्चशूलांश्च हेतीन्।

दोर्भिस्सव्यापसव्यैर्दधदतुलबलस्तभितारातिदर्पैः
व्यूहस्तेजोभिमानी नरकविजयिनो जृभतां संपदे वः ॥ 80 ॥

पीतं केशे रिपोरप्यसृजि रथपदे संश्रितेऽप्युत्कटाक्षं
चन्द्राधः कारि यन्त्रे वपुषि च दलने मण्डले च स्वराङ्गम् ।
हस्ते वक्त्रे च हेतिस्तबकितमसमं लोचने मोचने च
स्तादस्तोकाय धाम्ने सुरवरपरिषत्येवितं दैवतं वः ॥ 81 ॥

चित्राकारैः स्वचारैर्मितसकलजगज्जागरूकप्रतापः
मन्त्रं तन्नानुरूपं मनसि कलयतो मानयन्नात्मगुह्यान् ।
पञ्चाङ्गस्फूर्तिनिर्वर्तितरिपुविजयो धाम षण्णां गुणानां
लक्ष्मीं राजासनस्थो वितरतु भवतां पूरुषश्वकवर्ती ॥ 82 ॥

अक्षावृत्ताभ्रमालान्यरविवरलुठचन्द्रचण्डद्युतीनि
ज्वालाजालावलीढ स्फुटदुडुपटलीपाण्डुदिङ्गण्डलानि ।
चक्रान्ताक्रान्तचक्राचलचलितमहीचक्रवालार्तशेषा -
एयस्त्रग्रामाग्रिमस्य प्रददतु भवतां प्रार्थितं प्रस्थितानि ॥ 83 ॥

शूलं त्यक्तात्मशीलं सृष्टिरणुकघृणिः पट्टिसः स्पष्टसादः
शक्तिशशालीनशक्तिः कुलिशमकुशलं कुण्ठधारः कुठारः ।
दण्डश्वण्डत्वशून्यो भवति तनु धनुर्यत्पुरस्तात्स वः स्तात्
ग्रस्ताशेषास्त्रगर्वो रथचरणपतिः कर्मणे शार्मणाय ॥ 84 ॥

क्षुण्णाजानेयबृन्दं क्षुभितरथगणं सन्नसान्नाह्ययूथं
क्षेलासंरभहेलाकलकलविगलत्पूर्वगीर्वाणगर्वम् ।
कुर्वाणस्सांपरायं रथचरणपतिः स्थेयसीं वः प्रशस्तिं
दुग्धां दुग्धाब्धिभासं भयविवश शुनासीरनासीरवर्ती ॥ 85 ॥

द्रुह्यदोशशालिमालिप्रहरणरभसोत्तानिते वैनतेये
विद्राति द्राक्षप्रयुक्तः प्रथनभुवि परावर्तमानेन भर्ता ।

निर्जित्य प्रत्यनीकं निरवधिकचरद्वास्तिकाश्वीयरथ्यं
पथ्यं विश्वस्य दाश्वान् प्रथयतु भवतो हेतिरिन्द्रानुजस्य ॥ 86 ॥

नन्दिन्यानन्दशून्ये गलति गणपतौ व्याकुले बाहुलये
चण्डे चाकित्यकुण्ठे प्रमथपरिषदि प्राप्तवत्यां प्रमाथम्।
उच्छिद्याजौ बलिष्ठं बलिजभुजवनं यो ददावादिभिक्षोः
भिक्षां तत्प्राणरूपां स भवदकुशलं कृष्णहेतिः क्षिणोतु ॥ 87 ॥

रक्तौधाभ्यक्तमुक्ताफललुलितललद्वीचिवृद्धौ महाब्धौ
सन्ध्यासम्बद्धताराजलधरशबलाकाशनीकाशकान्तौ।
गम्भीरारभमभश्वरमसुरकुलं वेदविघ्नं विनिघ्नन्
निर्विघ्नं वः प्रसूतां व्यपगतविपदं सम्पदं चक्रराजः ॥ 88 ॥

काशीविप्लोषचैद्यक्षपणधरणिजध्वंससूर्यापिधान -
ग्राहद्वेधात्वमालित्रुटनमुखकथावस्तुसत्कीर्तिगाथाः।
गीयन्ते किन्नरीभिः कनकगिरिगुहागेहिनीभिर्यदीयाः
देयादैतेयवैरी स सकलभुवनश्लाघनीयां श्रियं वः ॥ 89 ॥

नानावर्णान् विवृण्वन्विरचितभुवनानुग्रहान् विग्रहान् यः
चक्रेष्वष्टासु मृष्टासुरवरतरुणीकण्ठकस्तूरिकेषु।
आतारादर्णमालावधिषु वसति यः पूरुषो वस्स देयात्
व्यधैरुद्धूतसत्त्वैरुपहितमबहिर्ध्वान्तमध्वान्तवर्ती ॥ 90 ॥

द्वात्रिंशत्प्राप्तिपृथुभुजस्फूर्तिभिर्मूर्तिभेदैः
कालाद्ये चक्रषङ्के प्रकटित विभवः पञ्चकृत्यानुरूपम्।
अर्थानामर्थितानामहरहरखिलं निर्विलम्बैर्विलम्बैः
कुर्वाणो भक्तवर्गं कुशलिनमवतादायुधग्रामणीर्वः ॥ 91 ॥

कोणैरप्तेस्सरोजैरपि कपिशगुणैष्वद्विरुद्धिनशोभे
श्रीवाणीपूर्विकाभिर्दधति विकसतशक्तिभिः केशवादीन्।

तारान्ते भूपुरादौ रथचरणगदाशार्जःखङ्गाङ्किताशो
यन्त्रे तन्त्रोदिते वः स्फुरतु कृतपदं लक्ष्म लक्ष्मीसखस्य ॥ 92 ॥

दंष्ट्राकान्त्या कडारे कपटकिटितनोः कैटभारेरधस्तात्
ऊर्ध्वं हासेन विद्धे नरहरिवपुषो मण्डलेवासवीये।
प्राक्प्रत्यक्सान्ध्यसान्द्रच्छविभरभरिते व्योम्नि विद्योतमानः
दैतेयोत्पातशंसी रविरिव रहयत्वस्त्रराजो रुजं वः ॥ 93 ॥

कोणे क्वापि स्थितोऽपि त्रिभुवनविततश्चन्द्रधामाऽपि रूक्षः
रुक्मच्छायोऽपि कृष्णाकृतिरनलमयोऽप्याश्रितत्राणकारी।
धारासारोऽपि दीप्तो दिनकररुचिरोऽप्युल्लसत्तारकश्रीः
चक्रेशश्चित्रभूमा वितरतु विमतत्रासनं शासनं वः ॥ 94 ॥

शुक्लशक्र ! स्तवस्ते सह दहन ! कलां काल तेऽयं न कालः
किं वो रक्षांसि ! रक्षा तव फलतु पते ! यादसां पादसेवा।
वायो ! हृद्योऽसि भर्तुस्त्यज धनद ! मदं सेव्यतां अम्बकेति
प्राहुर्यद्यन्त्रपालाः स दनुजविजयी हन्तु तन्द्रालुतां वः ॥ 95 ॥

गायत्र्यणारचक्रे प्रथममनुसखस्मेरपत्रारविन्दे
बिम्बं वहेस्त्रिकोणं वहति जयिजयाद्यष्टशक्तौ निषण्णा।
शोकं वोऽशोकमूले पदसविधलसद्दीमभीमाक्षभीमा
पुंसो दिव्यास्त्रधामा पुरुषहरिमयी मूर्तिरस्य त्वपूर्वा ॥ 96 ॥

पाश्चात्याशोकपुष्पप्रकरनिपतितैः प्राप्तरागं परागैः
सन्ध्यारोचिस्सगन्धैः स्वपदशशधरं प्रेक्ष्य तारानुषक्तम्।
पद्मानाबद्धकोशानिव सुरनिवहैरञ्जलीन् कल्प्यमानान्
चक्राधीशोऽभिनन्दन् प्रदिशतु सदृशीमुत्तमश्लोकतां वः ॥ 97 ॥

रक्ताशोकस्य वेदस्य च निहितपदं प्राप्तशाखस्य मूले
चक्रैरस्त्रैस्तदाद्यैरपि महतिचतुर्द्विश्वतुर्बाहुदण्डम्।

आसीनं भासमानं स्थितमपि भयतख्वायतां तत्त्वमेकं
पश्चात्पूर्वत्र भागे स्फुटनरहरितामानुषं जानुषाद्वः ॥ 98 ॥

प्राणे दत्तप्रयाणे मुषितदिशि दृशि त्यक्तसारे शरीरे
मत्यां व्यामोहवत्यां सतमसि मनसि व्याहते व्याहते च।
चक्रान्तर्वर्ति मृत्युप्रतिभयमुभयाकारचित्रं पवित्रं
तेजस्तत्तिष्ठतां वस्त्रिदशकुलधनं त्रीक्षणदंष्ट्रम् ॥ 99 ॥

यस्मिन् विन्यस्य भारं विजयिनि जगतां जङ्गमस्थावराणां
लक्ष्मीनारायणाख्यं मिथुनमनुभवत्यत्युदारान् विहारान्।
आरोग्यं भूतिमायुः कृतमिह बहुना यद्यदास्थापदं वः
तत्तत्स्यद्यः समस्तं दिशातु स पुरुषो दिव्यहेत्यक्षवर्ती ॥ 100 ॥

पद्मानां तत्त्वविद्याद्युमणिगिरिशवीध्यङ्गसङ्ख्याधराणाम्
अर्चिष्वङ्गेषु नेम्यादिषु च परमतः पुंसि षड्विंशतेश्च।
सङ्घस्सौदर्शनं यः पठति कृतमिदं कूरनारायणेन
स्तोत्रं निर्विष्टभोगो भजति स परमां चक्रसायुज्यलक्ष्मीम् ॥ 101 ॥

॥ इति श्रीसुदर्शनशतकं समाप्तम् ॥